

Kerkvaders

Getuigen van het geloof en Christelijk leven in de eerste eeuwen.

De Didachè
of
De Leer van de twaalf apostelen

Διδαχὴ τῶν δώδεκα ἀποστόλων
of
Διδαχὴ κυρίου διὰ τῶν δώδεκα ἀποστόλων τοῖς ἔθνεσιν

De leer van de twaalf apostelen (Didachè)

Inhoud

- 1. ontdekking van de tekst
- 2. betekenis
- 3. datering
- 4. tekstoverlevering
- 5. theologie van de Didachè.
 - ▶ 5.1 de Twee-wegen-catechese.
 - ▶ 5.2 de liturgie
 - ▶ 5.3 de disciplinaire hoofdstukken
 - ▶ 5.4 de eschatologie

Didachè

Inleiding.

- de *Didachè* of *Leer van de twaalf apostelen* is een soort handleiding voor de catechese voor de doopleerlingen
- werd kennelijk gebruikt door rondreizende apostelen (= missionarissen) en leraars
- het geschrift bestaat uit meerdere delen die niet tegelijk ontstaan zijn.

Didachè

De ontdekking.

- in 1873 ontdekte Philoteüs Bryennios, de metropoliet van Nicomedië, in de bibliotheek van het klooster van het H. Graf in Constantinopel een manuscript van onbekende kopiist Leo, klaar op dinsdag 11 juni 1056 op perkament van 19 bij 15,5 cm, 120 folio's.
- Dubbele titel:
 - Διδαχὴ τῶν δώδεκα ἀποστόλων “leer van de twaalf apostelen”
 - en Διδαχὴ κυρίου διὰ τῶν δώδεκα ἀποστόλων τοῖς ἔθνεσιν “leer van de Heer door de twaalf apostelen aan de heidenen”.
- het werk was enkel bekend door citaten bij de kerkvaders.
- de gevonden tekst werd gepubliceerd in 1883.
 - nu H.54 in de bibliotheek van het Grieks-orthodoxe patriarchaat in Jeruzalem.
- ook fragmenten van de Griekse tekst (1922), in het Koptisch (1924), Ethiopisch (1904) Syrisch, Arabisch en een volledige Georgische versie (1932).

σω πολλὴ ἀκροκί· τὸ ποθὸν ὅποιον· πέρει προσβλ
 θοῦν ἀπὸ πειθὸρ ὡ μὲν ἄλλοι τὸ πρῶτον ἐφ' ἡμῶν·
 οὐ καὶ δὲ λ' ὅτι ἐγὼ μὲν ταπεινὸν ἐστὶν ἅπαντα· οὐκ ἔστιν
 οὐδ' ἐπὶ τῆς ἀπορίας τῆς ἀναπνοῆς ἔραστα· ἡμῶν ταῦτα,
 τὰ πρὸ θυμὸν καλῶνδ' ὁσπερ μερῶν· ἔρεω δεῖσθαι
 ἐν ὑπομονῇ ἰσχυρῶν·

ἔρεω μὲν ἰσχυρῶν ἐσορᾶ· ἵνα θ' ἔρεω ἀφ' ἑλπίων·

ὡσὶ φ' ἀνὴρ μαείας ὅξιν ὄφρα τὴν ὄχθον· ἐκ λείπει φύλα κα
 τὰ τῶν ἰσχυρῶν ὑπὸ τῶν οὐρανῶν ἀλλ' ὅμως μακρὰ ὡς ἔκ
 δεῖ δὲ διὰ σοφίαν κατὰ τῆς ἰσχυρῶν ὄχθον· ὄχθον δὲ ἀναθάρ
 σοφίαν ἵνα ἀσπασίον δὲ παρὰ τῶν οὐρανῶν ὄφρα τὴν
 ἔρεω μὲν ἰσχυρῶν· (πρὸ τῶν οὐρανῶν ὄφρα τὴν ὄχθον)
 ἔρεω μὲν ἰσχυρῶν ὄφρα τὴν ὄχθον· ἔρεω μὲν ἰσχυρῶν ὄφρα τὴν
 φύλα κατὰ τῶν οὐρανῶν ὄφρα τὴν ὄχθον· ἔρεω μὲν ἰσχυρῶν
 φύλα κατὰ τῶν οὐρανῶν ὄφρα τὴν ὄχθον· ἔρεω μὲν ἰσχυρῶν
 οὐδ' ἐπὶ τῆς ἀπορίας τῆς ἀναπνοῆς ἔραστα· ἡμῶν ταῦτα,
 τὰ πρὸ θυμὸν καλῶνδ' ὁσπερ μερῶν· ἔρεω δεῖσθαι
 ἐν ὑπομονῇ ἰσχυρῶν·

Didachè

De betekenis

- in de eerste eeuwen kende men aan dit geschrift vaak dezelfde waarde toe als aan de geschriften van het N.T.
- de oude Kerk had grote verering voor dit werk en gebruikte het als lezing in de liturgie.
 - ▶ niet meer nadat de canon definitief werd in de loop van de 4de eeuw (Athanasius in 367)
- het werk raakte compleet in de vergetelheid.

Didachè

De betekenis

- het werk is geen literaire eenheid, maar kan verdeeld worden in vier delen:
 - ▶ 1. Een catechetisch deel, m.n. een moraalleer, de “Twee-wegen-catechese”, hh. 1-6.
 - ▶ 2. Een liturgisch deel, over Doopsel, vasten, de dagelijkse gebeden en de Heilige Eucharistie, hh. 7-10.
 - ▶ 3. Een disciplinaire deel, over gastvrijheid, ambtsdragers, onderlinge liefde en de interne organisatie van de Kerk, hh. 11-15.
 - ▶ 4. Het slot, handelt over de wederkomst van de Heer. h.16

Didachè

De betekenis

- belangrijk voor de kennis van de oude Kerk in de tweede helft van de eerste eeuw, hoofdzakelijk in het nabije Oosten.
- veel info over eucharistische gebeden, de viering van het doopsel en vastendagen.
- geeft info over de invloed van en contrast met het Joodse geloof

Didachè

Datering en ontstaansplaats

- dat het geschrift heel oud moet zijn blijkt
 - ▶ (1) uit het feit dat de band met het Jodendom nog niet helemaal verbroken is (dat gebeurde ca 80).
 - ▶ (2) dat de liturgie van de Eucharistie nog geen vaste vorm heeft (10,7)
 - ▶ (3) Jezus wordt nog “Knecht” genoemd, een heel oude term
 - ▶ (4) dat charismatische figuren ‘profeten’, ‘apostelen’ en ‘leraren’ belangrijker lijken dan bisschoppen en diakens
 - ▶ (5) de geschriften van het N.T. nog geen gezaghebbende rol spelen.
 - Paulus wordt nergens geciteerd en
 - Jezus wordt ingeleid met: “De Heer heeft gesproken (in zijn evangelie).
 - ▶ het ontbreken van Paulus-teksten maakt het zeer aannemelijk dat het werk niet uit Kl.-Azië, Griekenland of Italië stamt, waar Paulus bekend was.

De theologie van de Didachè.

De Twee-wegen-catechese (hh 1-6)

- ee Twee-wegen-catechese komt uit het Jodendom.
 - ▶ de eerste weg die voert naar het leven is de weg van de gehoorzaamheid aan de Wet,
 - ▶ de tweede weg voert naar de dood en is de weg van ongehoorzaamheid.
 - met wet bedoelen Christenen niet de Torah, maar de wet zoals Christus deze gegeven heeft, de wet van de liefde.
- de evangelische invoeging (1,3-2,1) is zeker van een andere hand en is met enige zinnen het enig typisch Christelijke in dit eerste deel.

De theologie van de Didachè.

De liturgie in de Didachè (hh. 7-10).

- Hoofdstuk 7 geeft de regels voor de viering van het doopsel
 - ▶ het vasten vóór het Doopsel is een oud Christelijk gegeven
 - ▶ dopen met stromend water, naar het voorbeeld van Johannes de Doper is een oud Christelijk gegeven
 - ▶ er wordt niet nader aangegeven of de bedienaar een ambtsdrager moet zijn

De theologie van de Didachè.

De liturgie in de Didachè (hh. 7-10).

- Hoofdstuk 8 spreekt over het vasten en het gebed.
 - ▶ het gaat kennelijk om liturgische gebeden en een liturgisch vasten.
 - ▶ men mag niet vasten op dezelfde dagen als de huichelaars (= Judaïserende Christenen).
 - ▶ de vastendagen voor de Christenen zijn woensdag en vrijdag.
 - ▶ het vasten vóór het Doopsel lijkt niet alleen een persoonlijke, maar ook een gemeenschappelijke aangelegenheid te zijn.

De theologie van de Didachè.

De liturgie in de Didachè (hh. 7-10).

- H. 8 handelt over het gebed, met name het Onze Vader.
 - ▶ het voornaamste verschil tussen de Didachetekst van het Onze Vader en die uit Mt. 6,9-13 is, dat in de meeste handschriften van Mt. de doxologie niet voorkomt.
 - ▶ in één handschrift is de tweeledige doxologie van de Didachè “Van U is de heerlijkheid en de macht” bewaard.
 - ▶ deze tweeledige doxologie was ook bij de Joden bekend.
- driemaal daags bidden was en is ook de gewoonte van de Joden.
 - ▶ de Didachè is de oudste getuige voor het regelmatig persoonlijk bidden van het Onze Vader
 - ▶ en voor de drie gebedstijden van de Christenen

De theologie van de Didachè.

De liturgie in de Didachè (hh. 7-10).

- HH. 9 en 10 worden gewoonlijk *Eucharistische gebeden* genoemd worden.
 - ▶ of het eucharistische gebeden zijn is niet zeker.
 - ▶ het kan ook gaan over gebeden bij een liefdesmaaltijd, een agape, al dan niet gevolgd door een Eucharistieviering.
 - ▶ het maaltijds karakter is onmiskenbaar, maar ook is zeker sprake van een Eucharistieviering.
 - de bede: “Want aan ons hebt Gij de genade geschonken van geestelijk voedsel en geestelijke drank en een eeuwig leven door Jezus uw dienaar.” is een voldoende bewijs.
 - ▶ de voorwaarden voor deelname: gedoopt zijn in de Naam van de Heer en ‘heilig’ zijn.
 - ▶ “Maran atha”, het eschatologische slotwoord, herinnert weer aan de Joodse bede om verlossing.

De disciplinaire hoofdstukken (11,1-15,4).

Gemeenschapsleven en ambt.

- hier wordt het leven van de Kerk geschilderd.
- sleutelwoorden zijn de benamingen voor de ambtsdragers: apostelen, profeten en leraars. Dezelfde ambten vinden we in Paulus' brieven en in de Handelingen.
 - *apostelen* is ruimer dan de Twaalf
 - *profeten* zijn in het N.T. de verkondigers en de verklaarders van de goddelijke openbaring, en/of wat nog verborgen is
 - *leraars* zijn kennelijk leiders zonder de profetische gaven
- er is een overgang van reizende apostelen, profeten en leraars naar gevestigde ambtsdragers.
- er wordt beschreven hoe ambtsdragers te kiezen.
- er is nergens sprake van priesters.
- H 15 laat reeds een organisatie van de kerk vermoeden zoals bij Ignatius.
- de gastvrijheid krijgt bijzondere nadruk.

De theologie van de Didaché

De eschatologie (16,1-8).

- De eschatologie vindt men in hoofdstuk 16, in de taakbeschrijving van de apostelen en leraars en in de woorden “*Maran atha*” aan het einde van het eucharistisch gebed.
- om te voorkomen dat een apostel zou profiteren of zekerheid zou hebben, de regel:
 - ▶ niet langer dan drie dagen in één kerk (gemeente) verblijven
 - ▶ hij moet haast maken met de verkondiging.
- men leeft in de verwachting van een zeer spoedige wederkomst van de Heer.

Einde

